

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ การเปลี่ยนแปลงการใช้พลังงานในกิจกรรมของครัวเรือนเกษตร
ในชนบท

ผู้เขียน นางสาวไอลดา ยาทั่วม

ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสาน ตั้งสิกบุตร ประธานกรรมการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชุกเกียรติ ลีสสุวรรณ กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กรกฎิการ์ ภูประเสริฐ กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการการใช้พลังงานในกิจกรรมของครัวเรือน
เกษตรในชนบท และปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้พลังงานในกิจกรรมของครัวเรือน
เกษตรในชนบท ซึ่งพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ บ้านน้ำพี้ หมู่ที่ 1-4 ตำบลน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน
จังหวัดอุดรดิตถ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้วิธีการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการ
สัมภาษณ์ทั้งแบบกึ่งโครงสร้างและแบบเจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมทั้ง
วิธีการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาวินิจฉัยสรุปได้ดังนี้

พัฒนาการการใช้พลังงานในกิจกรรมของครัวเรือนเกษตรในชุมชนบ้านน้ำพี้ ทั้งกิจกรรม
ภายในครัวเรือน การทำการเกษตร และการคมนาคมขนส่ง มีรูปแบบและความต้องการใช้พลังงาน
เปลี่ยนแปลงไป แบ่งได้เป็น 3 ช่วงเวลา ดังนี้ (1) ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2512 ชุมชนใช้พลังงานแบบ
ดั้งเดิม เป็นการใช้พลังงานต้นกำเนิด หรือพลังงานหมุนเวียน โดยพึ่งพาอาศัยสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
ที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นหลัก เพื่อการยังชีพ และสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งในระดับครัวเรือนและ
ชุมชน (2) ในช่วงปี พ.ศ.2512 – พ.ศ.2529 ชุมชนเริ่มมีการยอมรับการใช้พลังงาน รูปแบบใหม่เข้ามา
โดยเริ่มจากบุคคลไม่กี่คนภายในชุมชนที่เป็นผู้นำในการใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ
ในกิจกรรมของครัวเรือนเกษตร ทำให้มีการใช้เครื่องน้ำมันเชื้อเพลิง พลังงานไฟฟ้า และก๊าซหุงต้ม

ซึ่งต้องมีการนำเข้าสารพลังงานมาจากภายนอกชุมชน ทำให้ครัวเรือนและชุมชนไม่สามารถพึ่งตนเองได้ และ (3) ในช่วงปี พ.ศ.2530 – 2545 ชุมชนมีการใช้พลังงานรูปแบบใหม่อย่างแพร่หลายและเข้มข้น ส่งผลให้เกิดความต้องการใช้พลังงานรูปแบบใหม่และมีค่าใช้จ่ายด้านพลังงานเพิ่มมากขึ้น

สำหรับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้พลังงานในกิจกรรมของครัวเรือน เกษตรในชุมชนบ้านน้ำพี้ ประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ มีการขาดแคลนและเสื่อมโทรมลง ทำให้ไม่สามารถใช้พลังงานแบบดั้งเดิมที่ได้จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในการทำกิจกรรมของครัวเรือนเกษตรได้อย่างพอเพียง ประกอบกับปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภค มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้มีความสะดวกสบาย ในการคมนาคมขนส่ง มีการให้บริการกระแสไฟฟ้า รวมถึงปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ทั้งความสัมพันธ์ทางสังคม การศึกษา และวัฒนธรรมการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไป เอื้อให้มีการใช้พลังงานรูปแบบใหม่มากขึ้น และปัจจัยสุดท้ายที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้พลังงาน ในกิจกรรมของครัวเรือนเกษตรในชุมชนบ้านน้ำพี้ คือ ปัจจัยทางการยอมรับนวัตกรรม มีกระบวนการยอมรับ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการรับรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ขั้นความสนใจ ขั้นประเมินผลหรือไตร่ตรอง ขั้นทดลอง และขั้นการยอมรับในที่สุด ซึ่งอาจมีการข้ามขั้นตอนหรือรวมหลายขั้นตอนเข้าด้วยกัน หลังจากมีการยอมรับของคนเพียง 2-3 คน ได้มีการขยายตัวของ การยอมรับในชุมชนบ้านน้ำพี้ จากการเห็นตัวอย่างแล้วเกิดการเลียนแบบ การติดต่อสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มีการทดลองใช้แล้วได้รับประโยชน์ที่พึงพอใจ ทำให้ปริมาณการใช้ นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ เพิ่มขึ้น และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้พลังงาน ในกิจกรรมของครัวเรือนเกษตรในชุมชนบ้านน้ำพี้

Thesis Title Changes in Energy Usage in Activity of Agriculture Households in Rural Area

Author Miss. Ailada Yathuam

Degree Master of Arts (Man and Environment Management)

Thesis Advisory Committee

Asst. Prof. Prasarn Tangsikabuth	Chairperson
Assoc. Prof. Dr. Chukiat Leesuwana	Member
Asst. Prof. Kannikar Bhuprasert	Member

Abstract

The purposes of this research were to study development of energy usage in activity of agriculture households in rural area and the effected factors of changes in energy usage in activity of agriculture households in rural area, Nampee village Moo 1-4, Nampee sub-district, Thongseankhan district, Uttaradit province. This research was qualitative research. Data was gathered by both semi-structure and in-depth interview, participatory and non-participatory observation included focus group discussion. The result of this research can be summarized as follows:

Development of energy usage in activity of agriculture households in Nampee village either within household, agriculture or communication and transportation have been separated in three period of times in terms of pattern and energy demand changing. That is (1) Since before B.E. 2512 community used tradition energy which were primary or renewable energy by mainly rely on natural environments within their community for survival and can self-reliance in both household and community scales. (2) Between B.E. 2512-2529 community had started adoption modern energy usage by few local people who were innovator in activity of agriculture household. That made agriculture household used fuel oil, electricity and liquid propane gas (LPG) which had to be imported energy substances from outside the community. Consequently,

their households and community could not rely on only themselves. And (3) between B.E. 2530-2545 the modern energy usage had been widely used. Leading to the demand of modern energy usage that made high energy cost.

For aspect of the effected factors to the changes in energy usage in activity of agriculture in Nampee village were comprised by four each relation factors. The first factor was deteriorated natural environments which made it could not adequately use the traditional energy, extracted from natural environments, in their agricultural household activities. Together with, the second factor, public utilities had been improved in more comfortable; the transported routes had also been developed for convenient transportation and electrical services. Combine to, social and cultural factor was the third factor; changed relations of society, education and culture all pushed to raise the modern-energy usage. Finally, factor of innovation adoption was comprised by five stage; awareness stage, interest stage, evaluation stage, trial stage and adoption stage which probably passed over or gathered some stage together. After a few persons adopted, then there existed the expansion adoptions in Numpee village from imitation the examples and communication processes. When there were satisfied advantages from the trial. That made the number of innovation had mounted which also effected to the changes in energy usage in activities of agricultural household in Nampee village.